

Passejar i aprendre:

deu anys d'itineraris culturals dins el marc de la formació de professorat

Gaspar Valero i Martí

Girant l'ullada cap enrere

Al llarg de gairebé tota la dècada dels anys vuitanta i d'aquests anys de la dècada dels noranta, he tingut ocasió de participar i de viure des d'un lloc privilegiat diversos plantejaments d'itineraris culturals i d'experiències educatives que han tingut la descoberta del medi com a eix comú i definidor. En una primera etapa, la vivència ha estat realitzada més com a observador, com a alumne o com a aprenent de les activitats que es deien aleshores; però, a més, en una segona etapa, he pogut dissenyar directament, en equip o tot sol, un conjunt de projectes que s'han concretat en diversos cursos, activitats i publicacions. Val a dir que l'aprenentatge personal i l'entusiasme per tirar endavant qualsevol d'aquestes activitats no ha mancat ni un sol dia; de fet, un tòpic que m'agrada recordar és que per molts d'anys que s'hagi repetit una determinada activitat, per a mi sempre ha estat enriquidora i

mai no hi ha mancat una certa dosi d'aprenentatge i de relació personal.

L'experiència que m'ha duit a centrar-me en aquests itineraris culturals i patrimonials ha estat bàsicament assolida en tres fronts: per una banda, en la pedagogia activa i directa de les Setmanes de Renovació Educativa, organitzades durant la seva darrera etapa per AIRE (Associació Il·lenca de Renovació Educativa). El segon front d'aprenentatge ha estat l'excursionisme cultural, dins el qual vull esmentar els anys passats com a vocal de la cultura del GEM (Grup Excursionista de Mallorca), i l'experiència, assaonada d'espais i de detalls, viscuda amb la redacció de l'obra *Camins i Paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca*. Un tercer gresol d'experimentació han estat les activitats culturals dels Cursos de Català de l'Obra Cultural Balear, on moltes de les actuacions posteriorment aplicades a la formació de professorat han assolit la forma definitiva.

Us propòs ara passar revista a aquest conjunt d'activitats que, amb l'epígraf d'itineraris culturals, he pogut desenvolupar dins el marc de la formació del professorat.

Els itineraris pel centre històric de Palma

Aquest curs 97/98 constitueix el desè any de realització de l'activitat denominada Itineraris pel centre històric de Palma, organitzada inicialment pel Departament de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Palma i, des de 1991, conjuntament amb el Centre de Professors i Recursos del Ministeri d'Educació i Cultura. Més de mil professors han participat en aquesta proposta, amb la qual cosa s'ha convertit en una de les activitats més conegudes dins el marc de la formació de professorat; tots els participants, independentment de l'assoliment dels objectius del curs, han contribuït a enriquir un plantejament que s'ha anat adaptant al llarg dels anys.

Començarem amb un cicle de tres sessions, organitzat únicament pel Departament de Dinàmica Educativa, amb el que subscriu com a únic professor, i amb un material de suport fotocopiats; actualment, després de cinc anys en què es feien quatre cursos anuals, ens trobam amb tres cicles o cursos de cinc sessions cadascun, amb una organització conjunta entre Dinàmica Educativa i el Centre de Professors, i amb un equip de tres professors ponents (Neus Cortès, Joan M. Pons i Gaspar Valero); a més, comptam com a material de suport amb el llibre que ha publicat l'Ajuntament de Palma, amb el mateix títol que el curs. No obstant aquests canvis, que suposen una consolidació de l'activitat, els objectius s'han mantingut inalterables: conèixer in situ la riquesa patrimonial del centre històric de la ciutat de Mallorca, viure els espais del seu urbanisme i de la seva història, i aconseguir que la ciutat sigui objecte de reflexió, de coneixement i d'estudi, i no únicament una simple intermediària d'apresades gestions. Com dèiem a la introducció del llibre de suport: "Els Itineraris pel centre històric de Palma" volen ser una proposta dinàmica que contribueixi a fomentar les possibilitats educatives que la ciutat pot oferir als seus nins i nines i a tots els seus ciutadans, per tal d'avançar en la idea d'aconseguir una escola arrelada en el medi i en el seu entorn, com també de potenciar la descoberta de la ciutat amb la globalitat que permet un treball multidisciplinar".

Conèixer la Part Forana de Mallorca i els itineraris dels Cursos de Reciclatge

El curs 1991-92, la nova estructuració en mòduls de

les assignatures de Cultura I (Geografia) i Cultura II (Història) dels Cursos de Reciclatge, permeté la introducció de nous enfocaments i metodologies en aquestes àrees. Una de les novetats fou la creació de les activitats de coneixement del medi titulades "Itineraris geogràfics per Mallorca", amb la participació de diversos professors de Geografia de Reciclatge; "Itineraris arqueològics de Ma-

llorca", conduïts per Joan Manuel Pons, i "Conèixer la Part Forana de Mallorca", amb dos grups dirigits per Pere Rayó i Gaspar Valero. Després de tres anys, la programació de les assignatures de Cultura de Reciclatge tornà al sistema de temari global, treballat dins l'aula, i les activitats itinerants passaren a formar part del programa específic de Cursos de Formació Permanent. És aquest el marc on també s'ha posat en pràctica, durant el curs 96-97, l'activitat "Ruta de les Rondalles Mallorquines", guiades per Caterina Valriu, M. Pilar López Sastre, Carles Benito i Gaspar Valero.

En concret, l'activitat "Conèixer la Part Forana de Mallorca" es realitza durant tres

dissabtes i es visita una població durant el matí i una altra, o un possessió, durnat l'horabaixa. Un dossier de la visita serveix de suport material, mentre el professor i, si escau, els col·laboradors, expliquen la història del poble i del seu patrimoni històricoartístic i cultural.

El contacte amb la realitat material i la visualització directa dels centres d'interès

que són explicats (edificis civils i religiosos, monuments, museus, objectes d'art, carrers, detalls, etc.) multipliquen l'efectivitat de l'aprenentatge i del coneixement d'uns espais que des de l'aula serien gairebé inabastables. En molts de casos, els mestres assistents a l'activitat repeteixen la visita amb els seus alumnes, prèvia adaptació al nivell corresponent. Cal remarcar també que el ritme de treball desplegat en les sortides aporta una participació i unes interrelacions personals i ambientals que enriqueixen l'activitat.

A "Conèixer la Part Forana de Mallorca" hi col·labora un grup de persones, bons coneixedors dels seus respectius pobles, com Pere Rayó, d'Inca; Mn Bartomeu Mulet, de Sineu;

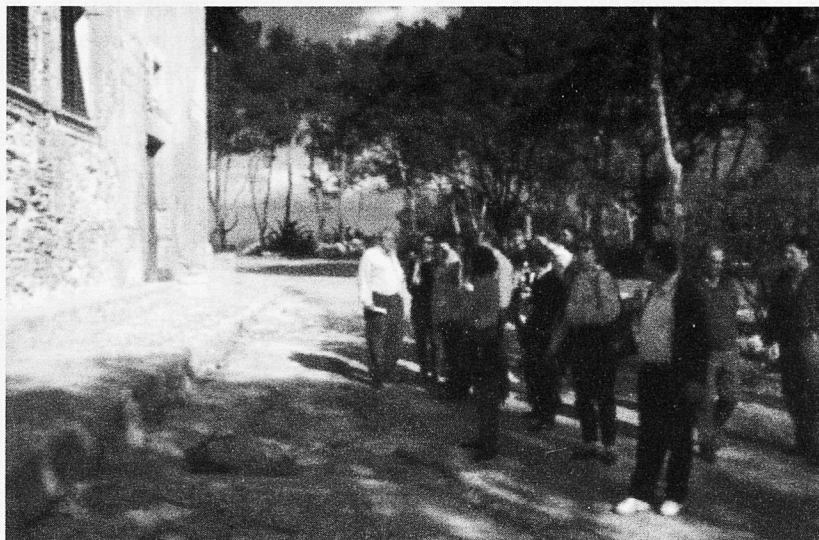
Pereta Daniel, d'Alcúdia; Neus Cortès, de Pollença; Antoni Ferrer, de Manacor; i Josep Morrell, de Sóller, entre d'altres.

Palma, ciutat de Llegenda

Un altre projecte destinat a descobrir la ciutat és Palma, ciutat de Llegenda, organitzada conjuntament per Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Palma i pel Centre de Professors i Recursos del ministeri d'Educació, des del curs 1994-95. Es plantegen tres itineraris pel centre històric que recullen un centenar de punts d'explicació que contenen llegendes, històries, rondalles, anècdotes, miracles, tradicions populars, curiositats i detalls urbans, d'acord amb el llibre homònim, que serveix de suport al curs. Un dels criteris didàctics que s'hi apliquen és el de conèixer la ciutat a partir del fet que més crida l'atenció: per acon-

Aquestes contarelles o informacions es plantegen d'una manera sistemàtica, situades en una localització espacial

jecte Palma, ciutat de Poesia, conduït per M. Pilar López Sastre i Gaspar Valero, organitzat també per Dinàmica

precisa, avalades per una recerca documental i de fonts orals considerable. Vora grans personatges desfilaran per aquests recorreguts molts d'e-

Educativa i el Centre de Professors. Al llarg de 10 hores, distribuïdes en tres sessions, es recorre la ciutat amb la poesia com a fil conductor, llegint o recitant in situ els poemes que es relacionen amb els diferents punts de Palma. Al llarg d'aquests recorreguts es recrearan diferents lectures poètiques en els indrets que les han vist néixer, en els marcs que les han inspirat. Poema rere poema, podrem conèixer una mica més la ciutat de Mallorca, marcada en cada racó del seu urbanisme per l'empremta de la història i de la creativitat literària. Davant cada indret cantat pel poeta, emmarquen els trets bàsics de l'autor i es fa la lectura de la poesia corresponent. Els autors seleccionants abasten un ample ventall cronològic, des del poeta àrab Ibn al-Labbana (s. XI-XII) fins als de la generació dels cinquanta, amb Llorenç Moyà, Jaume Vidal Alcover i Josep M Llopart com a autors moderns.

Ens hem passejat per un conjunt d'activitats que entren de ple dins el disseny curricular de la LOGSE i participen de la màxima pedagògica de conèixer primer l'espai i la història immediates, i així poder passar després a l'estudi d'àmbits més extensos.

seguir aquest objectiu, les llegendes i les anècdotes no tenen rival.

Com diu la introducció del llibre de suport: "Palma, ciutat de Llegenda vol ser una contribució al coneixement de la ciutat de Mallorca a partir d'una proposta suggerent i motivadora de descoberta del cor antic de la ciutat.

lements de la intrahistòria i de la cultura popular, mites, símbols i enigmes. Sens dubte, hi trobarem l'esperit ancestral de la Ciutat de Mallorca".

Palma, ciutat de Poesia

Per a l'actual curs 97.98, es previst de dur a terme el pro-

Conèixer Mallorca i Possessions de Mallorca

Des de fa tres anys també es realitza l'activitat Conèixer Mallorca, organitzada per l'Associació Educativa de les Illes. Consta de quatre sortides que volen ser representatives dels diferents espais mallorquins: dues sortides visiten un poble el matí i una possessió l'horabaixa; una tercera sortida visita un àmbit ciutadà (el centre antic i el castell de Bellver, fins ara); mentre que la quarta jornada abasta una excursió cultural, en contacte amb la natura i amb les mostres d'ocupació rural i de cultura popular del fora vila mallorquí.

També s'ha d'esmentar l'activitat organitzada per FETE-UGT titulada Possessions de Mallorca, ralitzada el curs

passat, amb un total de vint hores dedicades a conèixer cinc possessions representatives de Mallorca, tant des del punt de vista artístic i arquitectònic com des dels aspectes econòmic i etnològic.

En definitiva, ens hem passejat per un conjunt d'activitats que entren de ple dins el disseny curricular de la LOGSE i participen de la màxima pedagògica de conèixer primer l'espai i la història immediates, i així poder passar després a l'estudi d'àmbits més extensos. Crec que configuren una eina activa de descoberta i de valoració de llocs representatius de Mallorca, tant de Ciutat com de la Part Forana, on conflueixen combinadament la natura, l'urbanisme, la cultura popular, i la història.

Les joies patrimonials -entorn i construcció- mereixen tota l'atenció necessària per a la seva conservació i per aconseguir que siguin autèntics objectes d'estudi i de vivència. Esperem que aquestes activitats, en la línia de l'educació ambiental i de la divulgació didàctica siguin una aportació vàlida per a conèixer, estimar i conservar. □

Torre de l'Amor, 4 Apartat 142
Tel. (971) 724176 Fax 726252
07001 Palma de Mallorca

E-mail: editorial.moll@oceas.es
Comandes Tel/Fax (971) 761422
<http://www.ocea.es/home.htm>

LLIBRES DE LENGUATGE

Tot un sistema d'aprenentatge fet per autors mallorquins pensant en les necessitats pedagògiques de les nostres escoles

EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Primer curs: ANSA PER ANSA. QUADERNS 1,2,3.

Elisabet Abeyà, Maria Fortuny, Assumpta Mascaró i Andreu Terrades. Dotats amb fitxes de treball i Guia del mestre.

Iniciació a la lectura: **DE MICA EN MICA.** Sèrie de 20 llibrets de lectura progressiva. Text de Ramon Bassa. Dibuixos d'Aina Bonner.

Sèrie ALBA. Cada llibre acompanyat de la seva guia didàctica.

Autors: Ramon Bassa, Miquel Cabot, Ramon Díaz, Joan Lladonet i Immaculada Pastor.

Segon curs:	ALBA	2
Tercer curs:	ALBA	3
Quart curs:	ALBA	4
Cinquè curs:	ALBA	5
Sisè curs:	ALBA	6

Llibres de lectura:

Col·leccions **AIXÒ ERA I NO ERA, TITELLES, TIRURANY i SOL ALT**

EDUCACIÓ SECUNDÀRIA E.S.O.

Cada llibre acompanyat de la seva guia didàctica

Autors: Ramon Bassa, Miquel Cabot, Ramon Díaz, Joan Lladonet i Immaculada Pastor

Primer curs:	LLENGUA CATALANA 1
Segon curs:	LLENGUA CATALANA 2
Tercer curs:	LLENGUA CATALANA 3
Quart curs:	LLENGUA CATALANA 4

Llibres de lectura:

Col·leccions **SOL ALT, LA FINESTRA, ILLES D'OR i BIBLIOTECA BÀSICA DE MALLORCA**